

การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของพืชที่มีท่อลำเลียงและการถ่ายทอดเทคโนโลยี สู่ชุมชนในพื้นที่ทองผาภูมิตะวันตก

พัชรินทร์ เก่งกาจ*, ปิยะ เฉลิมกลิ่น, จิรพันธ์ ศรีทองกุล และ อนันต์ พิริยภัทรกิจ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ปทุมธานี

*patcharin@tistr.or.th

Abstract: Sustainable Utilization of Vascular Plants and Rural Technology Transfer in West Thong Pha Phum (Patcharin Kengkarj, Piya Chalermglin, Jirapan Srithongkul and Anan Phiriyaphattharakit Thailand Institute of Scientific and Technological Research) The first year of a project on the development of the sustainable utilization of vascular plants and rural technology transfer in West Thong Pha Phum was undertaken by collecting data on vascular plants found in West Thong Pha Phum by BRT researchers. Twenty species were evaluated for their ornamental potentials, namely *Mitrephora keithii*, *Anaxagorea luzonensis*, *Asplenium nidus* var. *nidus*, *Donax grandis*, *Tacca chantrieri*, *Gardenia sootepensis*, *Melastoma malabathricum* subsp. *malabathricum*, *Dracaena loureiri*, *Tamilnadia uliginosa*, *Trevesia palmata*, *Caryota maxima*, *Angiopteris evecta*, *Magnolia liliifera*, *Schima wallichii*, *Magnolia liliifera* var. *liliifera*, *Paphiopedilum parishii*, *Clerodendrum wallichii*, *Dillenia parviflora*, *Dendrobium puchellum* and *Dendrobium scabrilingue*. Five species, *Gardenia sootepensis*, *Tamilnadia uliginosa*, *Magnolia liliifera* var. *liliifera*, *Asplenium nidus* and *Dendrobium scabrilingue* were propagated and cultivated for conservation and sustainable uses, demonstration plants and rural technology transfer to the West Thong Pha Phum area.

Key words: sustainable utilization, vascular plants, technology transfer

บทนำ

จากงานวิจัยในชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตกของโครงการ BRT ซึ่งได้เริ่มดำเนินการในช่วงเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2545 - 2548) มีรายงานโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับพืชที่มีท่อลำเลียงทั้งสิ้น 12 เรื่อง เป็นโครงการที่ได้ทำการจำแนกและศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในเชิงพื้นที่ของพืชที่มีท่อลำเลียงในเขตทองผาภูมิตะวันตก โครงการดังกล่าวนับว่ามีประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในพื้นที่ดังกล่าว

อำเภอทองผาภูมิมีเนื้อที่ทั้งหมด 3,655 ตารางกิโลเมตร ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้รวก ไม้ไผ่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 48,945 คน มีอาชีพหลักคือการเกษตรและค้าขาย ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ เงาะทุเรียน ลองกอง พื้นที่ทองผาภูมิตะวันตกมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงเนื่องจากอยู่ในรอยเชื่อมของเขตชีวภูมิศาสตร์ (biogeography) 3 บริเวณมาจรดกัน

คือ จากทางเหนือ ทางใต้ และภาคกลางของประเทศ ไทย โดยเมื่อนำเอาบริเวณดังกล่าวมาจัดแบ่งโดยใช้ปัจจัยทั้งด้านนิเวศวิทยาและเขตชีวภูมิศาสตร์ก็สามารถบอกได้ว่าอยู่ในส่วนอาณาบริเวณเชิงนิเวศ (ecoregion) 3 บริเวณมาบรรจบกัน คือเขตป่าฝนกึ่งดิบแนวตะนาวศรี และภาคใต้ของประเทศไทย (Tenasserim-South Thailand Semievergreen Rain Forest) เขตป่าฝนภูเขาอะยาและกะเหรี่ยง (Kayah-Karen Montane Rain Forest) และเขตป่าผลัดใบชื้นบริเวณที่ราบเจ้าพระยา (Chao Phraya Lowland Moist Deciduous Forest) นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้ชิดกับทะเลอันดามันทางฝั่งพม่า และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา ทำให้ปริมาณฝนตกในพื้นที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่ 1,000 มิลลิเมตร จนถึง 4,000 มิลลิเมตร แม้ว่าพื้นที่จะใกล้ชิดติดกันก็ตาม

จากผลการศึกษาระบบนิเวศทางบกในชุดโครงการทองผาภูมิระยะที่ 1 นั้น ทำให้กล่าวได้ว่าป่าทองผาภูมิตะวันตกเป็นแหล่งรวมความหลากหลายของพรรณพืชและสัตว์ที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ

ไทย และจากฐานข้อมูลความหลากหลายของทรัพยากรพืชในพื้นที่ป่าทอญภาคตะวันตกที่ผู้เชี่ยวชาญด้านพืชจากหลากหลายสาขาได้ทำการศึกษารวบรวมไว้ คณะนักวิจัยจากฝ่ายเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ได้ตระหนักถึงศักยภาพและความสำคัญของการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพพื้นฐานดังกล่าวจึงมุ่งมั่นที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน สร้างรายได้จากการผลิตและจำหน่ายดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดในระยะยาว

ตรวจเอกสาร

จากการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ป่าทอญภาคตะวันตก 72 พรรษามหาราช ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2547 (<http://brt.biotech.or.th>) รายงานว่าพื้นที่มีระดับความสูงตั้งแต่ 200 เมตร จนถึง 938 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีสังคมพืชที่เป็นป่าเบญจพรรณระดับสูงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีป่าเต็งรัง ป่าดงดิบ เป็นต้น และสามารถจำแนกชนิดของป่าที่สำคัญ คือ

1. ป่าเบญจพรรณ มีพื้นที่มากที่สุดพบในระดับความสูงตั้งแต่ 190-600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งพบว่าป่าเบญจพรรณสามารถแบ่งสังคมพืชออกได้เป็น 3 สังคมใหญ่ๆ คือ

1.1 ป่าเบญจพรรณที่ราบระดับต่ำ พบในระดับความสูงไม่เกิน 300 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง สังคมพืชประกอบด้วย พรรณไม้เรือนยอดเตนที่สำคัญ ได้แก่ เสลาใบเล็ก ตะแบก ขี้เฒ่า สมอพิเภก เป็นต้น พรรณไม้เรือนยอดชั้นรอง ได้แก่ เม่าช้าง เต็ง เพกา เป็นต้น พรรณไม้พื้นล่าง ได้แก่ ขิงข่า บุกและบอน คล้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบไม้หนามขึ้นกระจายทั่วไปอีกด้วย

1.2 ป่าเบญจพรรณระดับสูง พบในระดับความสูงตั้งแต่ 300 - 600 เมตร มีพื้นที่ปกคลุมมากที่สุดส่วนใหญ่กระจายอยู่บนเขา โดยเฉพาะที่ราบบนเขาจะพบป่าชนิดนี้เด่นชัด สังคมพืชประกอบด้วยพรรณไม้เรือนยอดเตนที่สำคัญ คือ ไม้ยาง (*Dipterocarpus* sp.) ซึ่งมีเรือนยอดและลำต้นที่ใหญ่ รวมทั้งมีความสูงโดดเด่น

เด่น พรรณไม้เรือนยอดชั้นรอง ได้แก่ ตะคร้ำ ขามควี้แดง ส้าน (*Dellinia* sp.) เป็นต้น ส่วนพรรณไม้พื้นล่างที่พบ เช่น บุกและบอน นอกจากนี้ยังพบไม้ขึ้นกระจายหนาแน่น เช่น ไม้ฉาก ไม้พล ไม้ปล้องยาว ไม้ข้าวหลาม เป็นต้น

1.3 ป่าเบญจพรรณชั้นริมลำห้วย พบกระจายในหุบเขาที่เป็นลำห้วย เช่น ห้วยเชิงเขาซึ่งมีความชื้นสูง มีไม้ขึ้นปกคลุมหนาแน่น ลักษณะสังคมพืชประกอบด้วยพรรณไม้เรือนยอด เช่น ไคร้ย้อย หว่าน้ำ และไม้ขนาดใหญ่ที่สำคัญ เช่น ไม้บงดำ ไม้ฉาก เป็นต้น พรรณไม้เรือนยอดชั้นรอง ได้แก่ เนียง เป็นต้น ส่วนพรรณไม้พื้นล่าง ได้แก่ คล้า บอน หวาย เป็นต้น

2. ป่าเต็งรัง พบกระจายบริเวณสันเขาที่มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 600 - 760 เมตร พรรณไม้เรือนยอดเตน ได้แก่ พะยอม ก่อ ยางเหียง เป็นต้น พรรณไม้เรือนยอดชั้นรองพบน้อยมาก เช่น เหมือนดโสด พลองอิน เป็นต้น ส่วนพรรณไม้พื้นล่าง ได้แก่ หญ้าชนิดต่างๆ ซึ่งขึ้นปกคลุมหนาแน่น

3. ป่าดิบแล้ง พบกระจายอยู่ในบริเวณที่ราบตามลำห้วยและในหุบเขา ซึ่งมีความคลุมเครือในการจำแนกป่าชนิดนี้เช่นเดียวกับป่าเบญจพรรณชั้น

การสำรวจพืชวงศ์กระดังงาในผืนป่าตะวันตกของประเทศไทยพบพืชจำนวน 18 สกุล 40 ชนิด การสำรวจครั้งนี้พบพืชชนิดใหม่ของประเทศไทย (new record) 1 ชนิด คือ *Milium longiflora* (Hook.f. & Thomson) Baillon ex. Finet & Gagnep. และพืชที่คาดว่าเป็นชนิดใหม่ของโลก (new species) 1 ชนิด ในสกุล *Polyalthia* พืชที่มีการกระจายพันธุ์อย่างกว้างขวางในผืนป่าตะวันตก คือ *Anomaithus dulcis* (Dunal) J. Sincliar (นมแมวอ่อน) (สมพร และคณะ, 2547)

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีระบบนิเวศพิเศษที่เรียกว่า “พุ” ยังเป็นแหล่งสะสมพันธุกรรมของพืชและสัตว์ที่หายากบางชนิด โดยพบว่าความหลากหลายของพรรณพืชที่มีระบบท่อลำเลียงในพื้นที่พุ 3 แห่ง ในเขตอำเภอทอญภาคตะวันตก คือ พุปุราชนิบ้านไร่ป่า พุชุมชนบ้านท่ามะเดื่อ และโป่งพุร้อน ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามี ความหลากหลายของพรรณไม้สูง 196 ชนิด โดยแบ่งออกเป็นพืชกลุ่มเฟิร์นและใกล้เคียงเฟิร์น 23 ชนิด 17 สกุล 12 วงศ์ พืชใบเลี้ยงคู่ 101 ชนิด 83 สกุล 43 วงศ์ พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 72 ชนิด 49 สกุล 13 วงศ์ (ปริญญาณัฐ, 2549)

การศึกษาความหลากหลายของพืชมีท่อลำเลียงบริเวณพื้นที่พุ่มชนบ้านท่ามะเดื่อ (สุริรา และต่อศักดิ์, 2545) เก็บตัวอย่าง 221 หมายเลข เป็นพืชจำนวน 110 ชนิด 3 ชนิดย่อย 7 พันธุ์ จัดอยู่ใน 93 สกุล 47 วงศ์ เป็นเฟิร์น 17 ชนิด และไม้ดอก 93 ชนิด ในเฟิร์นพบวงศ์ Polypodiaceae มากที่สุดคือ 5 ชนิดใน 4 สกุล สำหรับไม้ดอกพบวงศ์ Orchidaceae มากที่สุดคือ 23 ชนิด 18 สกุล พันธุ์ไม้เด่นและพบมากในพื้นที่คือ เตยใหญ่ (*Pandanus unicornatus* St. John) ผักหนาม (*Lasia spinosa* (L.) Thw.) มันปู (*Glochidion littorale* Blume) หวาย (*Calamus* sp.) ระกำ (*Salacca* sp.) และจากการศึกษาพบว่ามีพรรณไม้ถิ่นเดียว 1 ชนิด คือ กระชายสยาม (*Boesenbergia siamensis* (Gagnep.) P. Siriruga)

นอกจากนี้จากงานวิจัยยังค้นพบเทียนลิง (*Dendrobium trinervium*) (<http://brt.biotech.or.th>) ซึ่งเป็นกล้วยไม้ที่พบยาก มีรายงานที่จังหวัดสตูล และจังหวัดพังงาเท่านั้นแต่ก็มาพบที่ทองผาภูมิตะวันตก เฟิร์น *Asplenium perakense* มีรายงานว่าเป็นพืชที่มีเขตการกระจายพันธุ์เฉพาะทางภาคใต้เท่านั้น แต่ก็มาพบที่ทองผาภูมิตะวันตก ผลงานวิจัยบางส่วนที่ค้นพบยังมีความสำคัญทางวิชาการ เช่น การค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่เป็นครั้งแรกของโลก (new species) เช่น นมแดงทองผาภูมิ (*Polyalthia kanchanaburiana* Khumchompoo and Thongpukdee, 2005 และการค้นพบเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (new record) เช่น เอื้องสิงโตทองผาภูมิ (*Bulbophyllum reichenbachii*) เอื้องหมากทองผาภูมิ (*Coelogyne ustulata*) (สลิล และดวงใจ, 2546)

การสำรวจรวบรวมชนิดของเทอริโดไฟต์ในพื้นที่โครงการทองผาภูมิ 72 พรรษามหาราช และพื้นที่อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ พบว่ามีความหลากหลายของเทอริโดไฟต์ในปริมาณที่สูงคือพบจำนวน 149 ชนิด 69 สกุล 29 วงศ์ ในจำนวนดังกล่าวพบเป็นพืชชนิดใหม่ของประเทศไทย 8 ชนิด และผลการศึกษาพืชในกลุ่มเฟิร์นหลายชนิดสามารถแบ่งเฟิร์นได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีบริเวณตามแนวทอแก๊ซ และอีกกลุ่มหนึ่งที่เลือกจะเจริญในพื้นที่ตามธรรมชาติ การพบกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเป็นพิเศษก็จะเป็นดัชนีบ่งชี้สภาพของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี (ทวีศักดิ์, 2547)

การศึกษาความหลากหลายของเฟิร์นและพืชใกล้เคียงเฟิร์นในป่าธรรมชาติและตามแนววางท่อแก๊ซธรรมชาติ ได้เก็บตัวอย่างเฟิร์นและพืชใกล้เคียงเฟิร์นได้ 90 หมายเลข จัดจำแนกเป็น 46 ชนิด 31 สกุล 17 วงศ์ เป็นพืชใกล้เคียงเฟิร์น 3 ชนิด 3 สกุล 2 วงศ์ (อรรรรณ และทวีศักดิ์, 2547)

การศึกษาความหลากหลายของเทอริโดไฟต์ตามแนวเกรเดียนต์ของพื้นที่ที่ถูกรบกวนบริเวณเหมืองแร่ที่อำเภอทองผาภูมิ ได้เก็บตัวอย่าง 184 หมายเลข จำแนกได้ 65 ชนิด 1 ชนิดย่อย 5 พันธุ์ ใน 40 สกุล จาก 20 วงศ์ ในจำนวนนี้เป็นพืชใกล้เคียงเฟิร์น 8 ชนิด 2 สกุล 2 วงศ์ (อภิรดา และทวีศักดิ์, 2546)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินศักยภาพของพืชที่มีท่อลำเลียงในเขตทองผาภูมิตะวันตกในการพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับเชิงเศรษฐกิจ
2. พัฒนารูปแบบของการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
3. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนสู่ชุมชน
4. เพื่อจัดทำหนังสือคู่มือการดำเนินงานเป็นตัวอย่างสำหรับใช้กับชุมชนแห่งอื่นๆ ของประเทศ

ผลการวิจัย

จากการประเมินศักยภาพของพืชที่มีท่อลำเลียงในเขตทองผาภูมิตะวันตกจากงานวิจัยในชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตกของโครงการ BRT มีชนิดของพืชที่มีท่อลำเลียงที่มีศักยภาพและผ่านเกณฑ์การประเมินแล้วได้มีการนำมาพัฒนาการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนสำหรับใช้ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนในเขตทองผาภูมิตะวันตกจำนวน 20 ชนิด (ตารางที่ 1 และภาพที่ 1)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของพืชที่มีท่อลำเลียงและการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนในเขตทองผาภูมิตะวันตก ซึ่งดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2549 พบว่าพืชที่มีท่อลำเลียงในเขตทองผาภูมิตะวันตกจากงานวิจัยในโครงการ BRT ที่มีลักษณะเป็น เฟิร์น ไม้เลื้อย กล้วยไม้

ตารางที่ 1. แสดงรายชื่อพืชมีท่อลำเลียงในเขตท้องผาภูมิตะวันตกที่ผ่านการประเมินจำนวน 20 ชนิด

ลำดับ	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สถานที่
1	กลาย	<i>Mitrephora keithii</i> Ridl.	Annonaceae	บ้านพวย
2	กำลังวัวเถลิง	<i>Anaxagorea luzonensis</i> A. Gray	Annonaceae	พุ่มชนบ้านท่ามะเดื่อ
3	ข้าหลวงหลังลาย	<i>Asplenium nidus</i> L. var. <i>nidus</i>	Aspleniaceae	พุ่มชนบ้านท่ามะเดื่อ พุพราชีน บ้านไร่ป่า และโป่งพุ่มร้อน
4	คลุ้ม	<i>Donax grandis</i> (Miq.) Ridl.	Marantaceae	บ้านพวย
5	ค่างควาดำ	<i>Tacca chantrieri</i> Andre	Taccaceae	พุ่มชนบ้านท่ามะเดื่อ
6	คำมอกหลวง	<i>Gardenia sootepensis</i> Hutch.	Rubiaceae	อุทยานแห่งชาติท้องผาภูมิ
7	โคลงเคลง	<i>Melastoma malabathricum</i> L. subsp. <i>malabathricum</i>	Melastomataceae	พุพราชีนบ้านไร่ป่า
8	จันทน์แดง	<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	Dracaenaceae	อุทยานแห่งชาติท้องผาภูมิ
9	ตะลุมพุก	<i>Tamilnadia uliginosa</i> (Retz.) Tirveng. & Sastre	Rubiaceae	ริมถนนทางไปเหมืองปิล็อก
10	ต้าง	<i>Trevesia palmata</i> (Roxb.ex Lindl.) Vis.	Araliaceae	อุทยานแห่งชาติท้องผาภูมิ
11	เต่าร้างเดี่ยว	<i>Caryota maxima</i> Blume	Palmae	อุทยานแห่งชาติท้องผาภูมิ
12	เฟิร์นกีบแรด	<i>Angiopteris evecta</i> (G.Forst.) Hoffin	Marattiaceae	อุทยานแห่งชาติท้องผาภูมิ
13	มณฑา	<i>Magnolia liliifera</i> (L.) Baill. var. <i>liliifera</i>	Magnoliaceae	เหมืองปิล็อก
14	มังตาน	<i>Schima wallichii</i> (DC.) Korth.	Theaceae	ริมถนนข้างเหมืองปิล็อก
15	ยี่หุบปลี	<i>Magnolia liliifera</i> (L.) Baill. var. <i>liliifera</i>	Magnoliaceae	พุ่มชนบ้านท่ามะเดื่อ
16	รองเท้านารีเมืองกาญจน์	<i>Paphiopedilum parishii</i> (Rchb.f.) Stein	Orchidaceae	อุทยานแห่งชาติท้องผาภูมิ
17	ระย้าแก้ว	<i>Clerodendrum wallichii</i> Merr.	Labiatae	พุ่มชนบ้านท่ามะเดื่อ
18	ล้านหึง	<i>Dillenia parviflora</i> Griff.	Dilleniaceae	โป่งพุ่มร้อนและพุพราชีนบ้านไร่ป่า
19	เอื้องช้างน้ำ	<i>Dendrobium puchellum</i> Roxb. ex Lindl	Orchidaceae	พุ่มชนบ้านท่ามะเดื่อ
20	เอื้องแซะ	<i>Dendrobium scabrilingue</i> Lindl.	Orchidaceae	อุทยานแห่งชาติท้องผาภูมิ

ไม้พุ่ม และไม้ยืนต้น ที่ขึ้นอยู่ในสภาพตามธรรมชาติ ยังมีลักษณะ รูปทรง และคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกชนิด จึงได้ทำการประเมินศักยภาพการใช้ประโยชน์ของพืชมีท่อลำเลียงในด้านไม้ดอกไม้ประดับจำนวน 20 ชนิด ได้แก่ กลาย กำลังวัวเถลิง ข้าหลวงหลังลาย คลุ้ม ค่างควาดำ คำมอกหลวง โคลงเคลง จันทน์แดง ตะลุมพุก ต้าง เต่าร้างเดี่ยว เฟิร์นกีบแรด มณฑา มังตาน ยี่หุบปลี รองเท้านารีเมืองกาญจน์ ระย้าแก้ว ล้านหึง เอื้องช้างน้ำ และเอื้องแซะ

การใช้เกณฑ์พิจารณาความเป็นประโยชน์ของพืชที่มีท่อลำเลียงในเขตท้องผาภูมิตะวันตกได้เน้นในเรื่องของ การนำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ การใช้เป็นไม้

ประดับทรงพุ่มหรือใบ การใช้เป็นไม้ดอกหอม การใช้เป็นพืชผัก การใช้เป็นไม้ผล และการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ

ความเหมาะสมในการเป็นไม้ประดับ ได้แก่ มีทรงต้นและรูปร่างที่สวยงาม ดอกมีรูปร่างหรือสีที่สวยงาม ดอกมีกลิ่นหอม ดอกบานทน หรือออกดอกบ่อย หรือมีใบใช้ประดับได้เป็นเวลานานหรือเกือบตลอดปี และต้นมีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมหรือสภาพการใช้งาน

รูปแบบของการผลิตเป็นไม้ประดับเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ ต้นเพาะกล้า กิ่งตอน กิ่งปักชำ ไม้กระถาง ไม้ชุดล้อม นอกจากนี้ยังทำการประเมินความเหมาะสมของพรรณไม้โดยพิจารณาในเรื่องของชุมชน

ภาพที่ 1. แสดงพืชมีท่อลำเลียงในเขตท้องผาภูมิตะวันตกที่ผ่านการประเมิน 20 ชนิด
 แถวที่ 1 จันทน์แดง, ค้างคาว, ต้าง, เต่าร้างเตี้ย, แถวที่ 2 ส้าน, ระย้าแก้ว, เอื้องช้างน้าว, รองเท้านารีเมืองกาญจน์
 แถวที่ 3 ข้าหลวงหลังลาย, มังตาน, คำมอกหลวง, แถวที่ 4 ยี่หุบปลี, เฟิร์นกลีบแสด, โคลงเคลง
 แถวที่ 5 ตะลุมพุก, มณฑา, กำลั้งวัวเถลิง, แถวที่ 6 คล้า, เอื้องแซะหลวง, กลาย

ในท้องถิ่นกับศักยภาพในการพัฒนาและการจำหน่ายพืชแต่ละชนิด ได้แก่ ชุมชนในท้องถิ่นเห็นด้วยกับการพัฒนาพืชชนิดนี้ พืชชนิดนี้มีความพร้อมในด้านการขยายพันธุ์ พืชชนิดนี้มีความพร้อมในการปลูกเลี้ยงและบำรุงรักษา พืชชนิดนี้มีความพร้อมในการนำมาจำหน่าย และพืชชนิดนี้ให้ผลตอบแทนได้คุ้มค่าในการพัฒนาและจำหน่าย

จากการคัดเลือกคุณสมบัติดีเด่นของพืชดังกล่าวจำนวน 20 ชนิด พบว่ามีจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ ค้ำมอกหลวง ตะลุมพุก ยี่หุบปลี ข้าหลวงหลังลาย และเอื้องแซะ ที่สามารถนำมาขยายพันธุ์เพื่อใช้ฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกรและผู้สนใจในเขตทองผาภูมิตะวันตกซึ่งจะดำเนินการต่อไป

พืชที่ได้รับการขยายพันธุ์ทั้ง 5 ชนิด จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามความสามารถของการขยายพันธุ์ของเกษตรกรและผู้สนใจ เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความต้องการได้หาซื้อในราคาต่ำ และมีปริมาณมากเพียงพอโดยไม่มีผลต่อความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปลักลอบมาจากพื้นที่สงวนหรือพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้การขยายพันธุ์พืชที่มีศักยภาพในด้านไม้ดอกไม้ประดับให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นยังเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์พรรณไม้ที่อยู่ในพื้นที่สงวนให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย ซึ่งร่วมจัดตั้งโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและศูนย์พันธุ์วิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) รหัสโครงการ BRT R_649002

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ บุญเกิด. 2547. ความหลากหลายและนิเวศวิทยาของเทอริโดไฟต์ในป่าธรรมชาติและป่าที่ถูกกรบกวณในพื้นที่ทองผาภูมิตะวันตก. รายงานฉบับสมบูรณ์เสนอต่อโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.
- ปริญญาญช ธรรมมาศ. 2549. พรรณไม้ในป่าพุทที่ทองผาภูมิตะวันตก. โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย. บริษัท จีวีวัฒน์ เอ็กซ์เพรส จำกัด กรุงเทพฯ. 220 หน้า.
- สมพร คำชมพู่, อารีย์ ทองภักดี, ก่องกานดา ชยามฤต และวิทยา พงษ์มาลา. 2547. การศึกษาอนุกรมวิธานในพรรณไม้วงศ์กระดังงาในป่าตะวันตก. วิทยานิพนธ์ภาควิชาชีววิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 352 หน้า.
- สลิล สิทธิสังจธรรม และดวงใจ สุขเฉลิม. 2546. การศึกษาความหลากหลายของพืชวงศ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี. รายงานความก้าวหน้าวิทยานิพนธ์โครงการ BRT ครั้งที่ 2.
- สุธีรา สระประเทศ และต่อศักดิ์ ลีลานันท์. 2545. ความหลากหลายของพืชมีท่อลำเลียงบริเวณพื้นที่พุ หมู่บ้านท่ามะเตื่อ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 224 หน้า.
- อภิรดา สถาปัตยกรรม และทวีศักดิ์ บุญเกิด. 2546. ความหลากหลายของเทอริโดไฟต์ตามแนวแกรเดียนต์ของพื้นที่ที่ถูกกรบกวณ บริเวณเหมืองแร่ในอำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 199 หน้า.
- อรรรรณ วรรณศรี และทวีศักดิ์ บุญเกิด. 2547. ความหลากหลายของเฟิร์นและพืชใกล้เคียงเฟิร์นในป่าธรรมชาติและตามแนวทอเก้าธรรมชาติ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 109 หน้า.
- Khumchompoo, S. and A. Thongpukdee. 2005. *Polyalthia kanchanaburiana* (Annonaceae): a new species from Thailand. *Thai For. Bull. (Bot.)* 33: 35-41.